

PHYSICAL EDUCATION SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE UNITED STATES

Dereka Tetiana, PhD in physical education and sport, associate professor, The Head of the Department of Physical Education and Sport Mastery, Borys Grinchenko Kyiv University, Marshala Timoshenko st. 13-b, 04212 Kyiv, Ukraine, t.dyba@kubg.edu.ua

The article analyzes the characteristics of educational standards in physical education in the USA. There are areas of five US national sports orientated associations activities characterized. It is determined that the key features of the US highest education system are its decentralization, multicultural focus with maximum regard to the needs of American society, labor market and current trends in the field of pedagogical knowledge. There are levels of the US highest education in professional training system within the field of physical culture and sports characterized. There are educational programs of physical education specialists' training in the USA highest education institutions given. The features of universities' applicants selection (future teachers) and criteria of educational vocation reviling are given. The structure of education levels (bachelor, master, doctor) is analyzed, this structure contributes to the principle of professional education continuity implementation. The professional pedagogical subjects unit of American universities is characterized.

It is indicated that the key traits of multilevel training of physical education teachers in the US universities are the differentiation and individualization of learning within personal approach to teachers' education, practical orientation of each course, variability of practical teaching methods within the activity approach, with emphasis on the formation of special pedagogical knowledge of the teacher based on the integration of acquired knowledge and skills from different disciplines blocks. Students are provided with knowledge of philosophical, theoretical, legal, psychological and sociological foundations of physical education.

Key words: highest education; physical education; professional training; specialists; physical education.

Стаття надійшла до редакції 15.04.2016

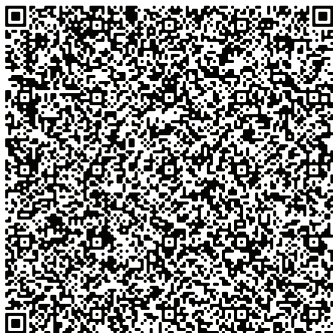
Прийнято до друку 26.05.2016

УДК 278.091.12-047.22

Октай Алієв

ORCID iD 0000-0002-4471-7738

викладач кафедри філософії та суспільних наук,
Міжнародний науково-технічний університет імені Академіка Юрія Бугая,
пров. Магнітогорський, 3, 02094 м. Київ, Україна
Oktay_Kerim@ukr.net

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ АЗЕРБАЙДЖАНУ: ВІД ЗНАНЬ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Автором схарактеризовано особливості реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів в університетах Азербайджану; узагальнено досвід економічної освіти в університетах Азербайджану, де реалізується квінтет «знання – уміння – навички – досвід діяльності – компетентність»; проаналізовано підхід, за якого професійна підготовка майбутніх економістів в університетах Азербайджану здійснюється через континууми змісту сучасної економічної освіти та запиту ринку праці на макро- і мікроекономічному рівнях.

Ключові слова: економічна освіта; знання; компетентність; майбутні економісти; професійна підготовка; університети Азербайджану.

Вступ. В умовах глобалізації розвиток сучасної економічної освіти характеризується стрімкими інтеграційними процесами. У високотехнологічних країнах світу ці процеси супроводжуються змінами економічного мислення, формуванням ринкових відносин як у національному так і у транснаціональному масштабах, утворенням нових

зв'язків у системі «людина – суспільство – природа – економіка». Не оминемо увагою й того факту, що тенденцією останніх років у багатьох країнах світу є значне зменшення кількості робочих місць, «зникнення» низки спеціальностей, що втратили свою затребуваність у швидкозмінному економічному середовищі.

Сучасна економічна освіта розглядається в багатьох країнах світу як необхідна умова для впровадження інноваційної моделі їх розвитку. Не виключенням є і Азербайджан, економічний розвиток якого має за мету – забезпечення балансу економічного розвитку країн Чорноморського регіону, підвищення соціального добробуту і рівня життя громадян в сільських районах, послідовного і координованого проведення заходів, спрямованих на динамічний розвиток економіки країни, зокрема нафтового сектору.

Широке визнання світовою спільнотою досягнень Азербайджану в економічному секторі розвитку розпочалося у середині першого десятиліття XXI століття. Наведемо декілька прикладів: у 2008-му році Світовий Банк оголосив Азербайджан самою реформаторською країною у світі; у звіті «Про Розвиток Людства» Програми Розвитку ООН на 2010-й рік Азербайджан піднявся з групи «середній рівень розвитку людини» в групу «високий рівень розвитку людини»; Індекс Розвитку Людини в Азербайджані з 1995-го року по 2011-й рік зріс на 27 % і піднявся з 0,563 до 0,713; в Рейтингу глобальної конкурентоспроможності країн світу Азербайджан займає 55-е місце серед 142 країн, за індексом стабільності макроекономічного середовища – 16-е, за ефективністю ринків праці – 14-е місце. У звіті «Doing Business – 2011» серед 183-х країн Азербайджан зайняв 54-е місце (Азербайджан: отгуви міжнародних організацій, 2012). Станом на 2016 рік країна утримує високі позиції у світових рейтингах, що й визначено пріоритетом Концепції розвитку «Азербайджан-2020: погляд в майбутнє» (Мурадов А., 2015). Оскільки система економічної освіти є важливим чинником економічної соціалізації людей, засобом розвитку та підвищення якості людського капіталу, уряд Азербайджану актуалізує удосконалення підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів.

Мета статті – схарактеризувати особливості професійної підготовки майбутніх економістів через континууми змісту сучасної економічної освіти в університетах Азербайджану та запиту ринку праці на макро- і мікроекономічному рівнях.

Аналіз досліджень. Важливо зазначити, що дослідженню тенденцій економічної освіти в умовах сучасних цивілізаційних процесів присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних учених як В. Базилевич, Й. Буцько, О. Лукомська, С. Мендловіч, Е. Тоффлер, І. Ходикіна та інших. Проте, досвід економічної освіти в країнах Чорноморського регіону, зокрема Азербайджану, ще не став предметом пильного наукового інтересу й прискіпливого аналізу з позицій його застосовності в освітній практиці країн світу. На нашу думку, реалізація в системі економічної освіти Азербайджану високих стандартів професійної підготовки майбутніх

фахівців означеної галузі, є актуальною і затребуваною й для України.

Особливості реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх економістів. Слід зазначити, що у своєму дослідженні ми будемо дотримуватися підходу до тлумачення поняття «компетентність», яке представлено в «Енциклопедії освіти»: це інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності у певній сфері (Енциклопедія освіти, 2008, с. 408). Цінними для досягнення визначеної мети дослідження у теоретичному і прикладному аспектах є напрацювання В. Бобрицької, яка зазначає, що навчання як провідний вид діяльності студентів вищого навчального закладу визначає такий процес змін особистості, який можна назвати її розвитком. Учена стверджує, що застосування компетентнісного підходу у навчанні майбутніх фахівців з вищою освітою дає змогу встановити, що основними напрямками розвитку особистості під час навчання у вищій школі є: 1) формування компетентності у визначеній сфері суспільного розподілу праці (загальних і спеціальних професійних знань, умінь і навичок); 2) розвиток психологічних механізмів застосування засвоєних способів діяльності; 3) формування особистісних професійних якостей і здібностей (Бобрицька В. І., 2011, с. 41-42).

Узагальнюючи інформаційні джерела вкажемо, що економічна освіта в Азербайджані натеper вважається найбільш затребуваною і перспективною. Її надають провідні державні університети країни, лідерами яких є Азербайджанський технічний університет, Азербайджанський державний економічний університет.

Відправним імперативом у підготовці економістів в університетах Азербайджану є Концепція розвитку «Азербайджан-2020: погляд в майбутнє», у якій визначено пріоритетні напрями модернізації економіки і технологічного розвитку країни, орієнтовані на реальні потреби людей. Погоджуємося з науковцями (Мурадов А., 2015), що документ має важливе значення з точки зору формування людських ресурсів нової якості, що є одним з чинників економічного і соціального прогресу країни. Серед них – запровадження новітніх енергетичних та інформаційних технологій, розвиток космічних і телекомунікаційних систем, системне підвищення енергоефективності. Переконані, що досягти цих цілей можна тільки за рахунок випереджального розвитку економічної науки, ефективною підготовки високопрофесійних кадрів для усіх галузей економіки. Таким чином, ухвалена Концепція розвитку «Азербайджан-2020: погляд в майбутнє» є стратегічним документом розвитку країни, що визначає конкретні завдання в усіх сфе-

рах виробництва натепер і на перспективу. У їх числі – створення ефективної й інноваційної системи економічної освіти, дієвої і справедливої системи управління нею на основі державно-приватного партнерства, створення конкурентної системи підготовки фахівців у сфері економіки.

В окресленні базових положень, які втілюють трансформацію економічних знань у компетентності у професійній підготовці майбутніх економістів в університетах Азербайджану варто виходити з того, що вища економічна освіта країни надає можливість отримати диплом менеджера, фінансиста, маркетолога, аудитора, фахівця з управління бізнесом тощо.

Реалізація квінтету «знання – уміння – навички – досвід діяльності – компетентність» в економічній освіті Азербайджану. Слід зазначити, що традиції фундаментальної економічної освіти, як і освіти будь-якого напрямку, будуються на парадигмі, основою якої є тріада «знання – уміння – навички». Знання, як складник світогляду людини, значною мірою визначають її ставлення до дійсності, моральні погляди і переконання, вольові риси особистості, її характер. Вони є одним із джерел нахилів й інтересів людини, необхідною умовою розвитку її здібностей (Гончаренко С., 1997, с. 137). Але при цьому, як свідчить досвід організації освітнього процесу у економічних ВНЗ, суттєву увагу надається все ж теорії економіки та економічної діяльності. Практика показує, що за такого підходу завжди виникає проблема застосування знань. Тому, продуктивний досвід університетів Азербайджану має певні успіхи у подоланні протиріччя, що виникає між економічною освітою, зорієнтованою на парадигму «знань» і сучасним бізнесом, який потребує практико орієнтованих фахівців.

Освітній процес в університетах Азербайджану вибудовується з урахуванням національного й світового досвіду становлення ринкових відносин, коли від суб'єктів господарювання вимагається осмислення й усвідомлене включення в економічні процеси, відповідальність за результати економічної діяльності. Так, у процесі становлення ринкової економіки в Азербайджані визначальну роль відіграли ринкові інституції, які були задіяні в економічному просторі країни, що має беззаперечну тенденцію до зростання. Завдяки ринковим інституціям сформувалося ринкове середовище, де почали діяти об'єктивні закони ринку за яких продавець і покупець мають відповідну економічну освіту як основу для ведення взаємовигідного діалогу. Важливо вказати й на те, що економічна наука в університетах Азербайджану є своєрідним дороговказом, на основі якого вибудовується економічна політика країни, спрямована на розвиток національної економіки, формування нового економічного мислення, нової економічної культури, за якої не виникає когнітивно-поведінкового дисонансу у суб'єктів господарювання.

Визнані позиції в сучасній економічній освіті Азербайджану, де реалізується квінтет «знання – уміння – навички – досвід діяльності – компетентність» займає, на нашу думку, Азербайджанський державний економічний університет (UNEC). Важливим підґрунтям підготовки фахівців-економістів нового покоління у UNEC є застосування компетентнісного підходу, заснованому на прагматичному поєднанні фундаментальної освіти та практичної підготовки студентів. Як приклад наведемо заснування в цьому університеті дослідницьких лабораторій. Зокрема, лабораторія «Економіка розвитку» виграла грант, на кошти якого здійснюється робота з довгострокового прогнозування ціни азербайджанської нафти на світовому ринку. Крім того у UNEC створено Міжнародну школу економіки, модель якої узято з Оксфордського університету (Мурадов А., 2015). Як аргумент на користь такого підходу вкажемо, що в усіх західних університетах працюють подібні школи економічного профілю. Окрім того, UNEC, як й інші ВНЗ Азербайджану, зорієнтовані на розвиток системи грантових інструментів підтримки економічних наукових проектів з метою залучення науковців, талановитої молоді до реалізації програм світового й національного значення у сфері економіки й енергоресурсів.

Висновки. Викладене дає змогу дійти низки теоретичних умовиводів. Вважаємо, що професійна підготовка майбутніх економістів в університетах Азербайджану реалізується через континууми змісту сучасної економічної освіти та запиту ринку праці на макро- і мікроекономічному рівнях. Макроекономічний рівень задає стратегію економічного розвитку країни, яка стає важливим «гравцем» у світовій економічній системі. Стратегічно визначено, що вища економічна освіта в Азербайджані повинна вийти на принципово новий рівень, відповідний запитам високорозвинутого суспільства. На мікроекономічному рівні ВНЗ Азербайджану успішно працюють над забезпеченням академічної мобільності студентів та інтеграцією національної системи освіти у світовий науковий та освітній простори. При цьому, основний акцент робиться на вітчизняний досвід розвитку ринкової економіки і освітні традиції Азербайджану, що знаходить відбиття у нормативній та варіативній частинах освітніх програм й забезпечує її систематичне оновлення з урахуванням новітніх змін у сфері культури, економіки, науки, техніки і технологій, можливостей для безперервності економічної освіти протягом усього життя, інтеграції освіти, науки і виробництва, розвитку дистанційної освіти. Усі ці кроки націлені на те, щоб Азербайджан став розвинутою і конкурентоздатною країною, що потребує подальших кроків у якісній професійній підготовці фахівців у сфері економіки.

Перспективи подальших досліджень автора будуть спрямовані на вивчення прикладних аспектів імплементації досвіду країн з високотехнологічною економікою, зокрема Азербайджану, у підготовку конкурентоспроможних фахівців-економістів у ВНЗ України.

Література

1. *Азербайджан: отзывы международных организаций*. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.azerbaijans.com/content_1012_ru.html
2. **Бобрицька В. І.** Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи / В. Бобрицька // Проблеми освіти. – 2011. – № 66. Ч. I. – С. 39 – 44.
3. **Гончаренко С.** Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. **Мурадов Адалят.** Освіта не може розвиватися без інновацій / А. Мурадов. 2015 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unec.edu.az/rektor-edalel-muradovun-word-economics-jurnalina-musahibesi/>

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ ЭКОНОМИСТОВ В УНИВЕРСИТЕТАХ АЗЕРБАЙДЖАНА: ОТ ЗНАНИЙ ДО КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Алиев Октай, преподаватель кафедры философии и общественных наук,
Международный научно-технический университет имени академика Юрия Бугая,
пер. Магнитогорский, 3, 02094 г. Киев, Украина, Oktay_Kerim@ukr.net

Автором дана характеристика особенностей реализации компетентностного подхода в профессиональной подготовке будущих экономистов в университетах Азербайджана; обобщен опыт экономического образования в Университетах Азербайджана, в которых реализуется квинтет «знания – умения – навыки – опыт деятельности – компетентность»; проанализирован подход, который позволяет осуществить подготовку экономистов в университетах Азербайджана через континуумы содержания современного экономического образования и запросов рынка труда на макроэкономическом и микроэкономическом уровнях.

Ключевые слова: будущие экономисты; знания; компетентность; профессиональная подготовка; университеты Азербайджана; экономическое образование.

VOCATIONAL TRAINING OF ECONOMISTS AT UNIVERSITIES OF AZERBAIJAN: TRANSITION FROM KNOWLEDGE TO COMPETENCES

Aliyev Oktay, teacher of philosophy and social sciences department, Academician Yuriy Bugay International Scientific and Technical University, prov. Mahnitohors'kyu, 3, 02094 Kyiv, Ukraine, Oktay_Kerim@ukr.net

In the article there have been specified the peculiarities of implementation of the competence-based approach in the vocational training process of economists to be at the universities of Azerbaijan; there has been generalised the experience of economic education at universities of Azerbaijan, where the quintet «knowledge – abilities – skills – experience of the activity – competence» is being realised; there has been analysed the approach considering realisation of vocational training of economists to be at universities in Azerbaijan through the content continuum of economic education and labour market demand at the macro and micro levels. In the article there has been substantiated that the training process of the economists to be at the universities of Azerbaijan is adjusted at macro and micro levels. The macroeconomic level sets the strategy of economic development of the country, which is becoming an important «player» in the global economic system. Azerbaijan is oriented towards the development of grant-related tools of the support of economic research projects to attract scholars, talented young people to implement programs of global and national significance into the field of the economy and energy resources. At the microeconomic level, higher economic education in Azerbaijan provides academic mobility of students along with the integration of the national education system into the world scientific and educational space. At the same, the emphasis is put on the national experience of a market economy development and educational traditions of Azerbaijan, which correlates with the normative and the variable part of educational programs and ensures its regular updating with the latest changes in culture, economy, science, engineering and technology, opportunities of continuity of economic education done lifelong, integration of education, science and production, distance education development. All these steps are aimed at making Azerbaijan become a developed and competitive country which is in need of further steps in training the quality specialists in the field of economy.

Key words: competence; economic education; future economists; knowledge; universities of Azerbaijan; vocational training.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2016

Прийнято до друку 26.05.2016